

patiatur, quoties id pro totius commodo fit, cuius cura apud deum praecipua est. Partibus autem singulis singuli rectores et quasi tutores delegati sunt, qui omnia ad unum finem dirigant, hoc est salutem universi. Ita enim partibus quoque simul cum toto consulitur, nec iactura huius aut illius particulae facere potest, ne partibus bene sit, cum toti optime cedat. Finis tamen, ut dictum est, salus est et conservatio totius, et pars, quaeque quantacumque est, eo spectat, ut servetur universum. Si quis ergo fortunae adversitatem conqueritur, meminerit se non sibi solum natum esse, sed rerum universitati, immo potius illi quam sibi, naturaque ita comparatum esse, ut quae nobis incommoda accidunt, haec universo commoda sint, quod ortus nostri praecipuam sibi partem merito vindicat. Itaque aequo ac tranquillo animo sua incommoda ferat, ne cum deo pugnare more illorum gigantum videatur. Commoda autem improborum hominum non magis praesenti solatio quam futuro dolori ascribenda sunt. Quae enim vel fortunae facilitate vel aliqua industria possidere, miserabili saepe exitu amittunt nec diffugiunt poenas illas, quas divina providentia comites et quasi satellites quosdam atque lictores secum habens omnia perlustrat. Patitur quidem saepenumero divina providentia plura improborum hominum commoda. Sic enim agi necesse est, ne, quod universo sancitum a deo atque decretum est, irritum fiat et quasi improbetur, quod optime constitutum fuit. Sed rependitur tandem fatali necessitate primum bonum ultimo malo, et quo plenius bonum praecessit, eo graviore supplicio compensatur. Nihil igitur a deo neglegitur, nihil fortunae temeritati relinquitur, sed omnia divina providentia gubernantur.»

Haec sunt, quae Plato de providentia disseruit. Adversarius vero tantum virum maledictis incessere non erubescit, quasi providentiam negarit, et Aristotelem ita laudare, quasi non secus de ea senserit quam nostra religio. Atqui Platonici illud imprimis Aristoteli obiicere consueverunt, quod male de providentia iudicaverit, qua in re, dum Aristotelem tueri Peripatetici volunt, non audent dicere Platonem providentiam negasse — quis enim in re tam aperta mentiri ausit? — sed Aristotelem modo quodam posuisse providentiam conantur ostendere. Quippe Alexander, Peripateticorum facile post Aristotelem princeps, ita loquitur: »Conabor ostendere eos, qui Platonis disciplinam sequuntur sibi que persuasum habent nihil ab Aristotele de providentia dici, parum explore de hoc philosopho iudicare.« Et nihilominus obiurgator noster, quasi omnibus doctior sit, Platonem nec dixisse quicquam de providentia nec eam probasse contendit et clamat.

etc. — B | 27 ὡς εἴρηται B⁷ V M Z | 86 δ' ὡς B V M δ U | δηλαδή B V M] om. U | 87 σοφώτερος] U *add.* ὡς περ τις πλαστός αὐθήμερόν τε καὶ αὐτόματον ἀναφανείς

4 cf. Plat. Legg. X. 903 a b. | 18 Plat. Legg. X. 905 b. | 84 Alex. Aphr. Ἀπορίαι καὶ λύσεις II. 21 (*ed. Bruns*) II. 2, p. 70, 33—71, 2.

Κεφ. ι' "Ὅπως περὶ εἰμαρμένης Πλάτων διελέκται.

- 10,1** Οὕτως ἄρα οἶδε σοφῶν ἀνδρῶν λόγους κρίνειν· καὶ ὁ γὰρ περὶ εἰμαρμένης αὐτῷ ἐγκαλεῖ ὡς εἰμαρμένα πάντα καὶ κατηναγκασμένα τιθέντι, οὐδὲ τοῦτο συκοφαντίας ἐγκλημα φεύγει. τίθεται μὲν γὰρ εἰμαρμένην καὶ Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης. οὐ μὴν πάντα καθειμάρθαι καὶ κατηναγκάσθαι **5** φησὶ τούτων οὐδέτερος. οὐποτ' ἂν οὖν οὕτ' αὐτὸν Πλάτωνα οὔτε τινὰ τῶν περὶ αὐτὸν εὐροις ἂν τοῦτο τιθέμενον, τούναντίον μὲν οὖν ἅπαν τῷ ἐφ' ἡμῖν πλείστην διδόντας χῶραν καὶ παλλὰ τῶν ὄντων τῷ ἐνδεχομένῳ τε **U79** καὶ δυνατῷ ἄλλως ἔχειν ὑποτάττοντας, τιμάς τε καὶ ἀτιμίας τοῖς εὖ ἢ **B54v** μοχθηρῶς βιοῦσι καὶ ζῶσι καὶ τελευτήσασι τάττοντας. ὢν πλήρης πᾶσα **10** ἢ περὶ Νόμων Πλάτων βίβλος, μάτην ἂν αὐτῷ συγγεγραμμένη, εἰ κατηναγκασμένας τὰς ἀνθρωπείνας ᾤετο πράξεις. οἱ αὐτοὶ δὲ καὶ εὐχαῖς νομίζουσι καὶ συμβουλαῖς ἢ συμβουλευόμενοι χρῶνται, ἢ ἐν τοῖς περὶ προνοίας εἰρηται, καὶ τᾶλλα πάντα ποιῶσι τε καὶ τοῖς ἐταίροις προτρέπονται, οἷς τῷ ἐφ' ἡμῖν καὶ τῷ τῆς βουλήσεως ἐλευθέρῳ τῶν ἡμετέ- **15** ρων πράξεων ἢ δεσποτεία κυροῦται. στερήσει τε καὶ φθορᾶ καὶ ἐνδείαις, τῷ τε κατὰ συμβεβηκὸς καὶ ἐνδεχομένῳ καὶ δυνατῷ, τύχῃ τε καὶ αὐτομάτῳ περὶ τὰ γινόμενα χῶραν ἀποδιδόασιν. ἐπὶ γε μὴν τῶν θείων καὶ νοητῶν **V69v** καὶ ἄλλων καὶ τοῦ ἀδιαλύτου ἐκείνου τῶν αἰωνίων τε καὶ αἰεὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ ἐχόντων αἰτίων τε καὶ αἰτιατῶν εἰρμοῦ, τῶν τε καθ' ὅλου **20** τῆς φύσεως λόγων, οἷς αἰδίως τε καὶ ἀπαραβάτως τὰ ἀποτελέσματα ἔπεται, τῆς τε εὐτάκτου καὶ κοσμιωτάτης τῶν ὄντων οἰκονομίας, ἔτι τε τῶν θείων νόμων, οἷς ἄγεται ταῦτα καὶ κυβερνᾶται κατὰ τὴν αὐτοῦ φύσιν ἕκαστον, ἐπὶ γε τούτων καὶ εἰμαρμένην εἴ τις οὕτω βούλοιο λέγειν καταχρώμενος τῷ ὀνόματι, ὑπὲρ πᾶσαν ὄντων εἰμαρμένην, οὐ χαλεπῶς ἂν ἐνέγκοιεν. **25**
- 2** Ταύτην τὴν, μέντοι τὴν τῶν ὄντων διάθεσιν Ἀδραστικὴν μὲν ἐπὶ **U79v** τῶν νοητῶν καὶ θεσμὸν Ἀδραστικῆς ἰδίως ἐν Φαίδρῳ, ἀνάγκην δ' ἐπὶ τῶν νοερῶν καὶ τῶν Μοιρῶν μητέρα ἐν Πολιτείαις, εἰμαρμένην δὲ ἐν τοῖς κατὰ φύσιν καὶ αἰσθητοῖς ἐν τε Πολιτικῷ καὶ Πρωταγόρᾳ καὶ Τιμαίῳ καλεῖ Πλάτων — τούτοις γὰρ ἡ φύσις ἐκάστων τῶν τε πρώτων καὶ μέσων καὶ **80** τελευταίων φρουρεῖται τε καὶ συνέχεται, καὶ ἡ ἐνδοθεῖσα αὐτοῖς τάξις καὶ διὰ πάντων διήκουσα ἐν μὲν τοῖς νοητοῖς πάντῃ, ἐν δὲ τοῖς αἰσθητοῖς, ἐφ' ὅσον εἰσὶ δεκτικά, ἀτρεπτός τε καὶ ἀναπόδραστος διαμένει — οὐ τὴν ὡς βία τῶν ὄλων ἐπικρατοῦσαν ἀνάγκην καὶ τὸ τῆς ἡμετέρας ζωῆς αὐτοκίνη- **B55** τον ἀφανίζουσαν τῷ τε αὐτεξουσίῳ καὶ τῷ ἐφ' ἡμῖν ἀντικειμένην ὡς τινες **85** οἴονται τιθέμενος, ἀλλὰ τοὺς ἐκάστῳ τῶν ὄντων ἐμφύτους θελοὺς θεσμούς τε καὶ νόμους, εἴτε Ἀδραστεῖαι εἴεν, ὡς ἐν Φαίδρῳ φησὶ· »θεσμὸς δὲ

4 συκοφαντίας] U add. ἢ ἀγνοίας | 6 τούτων οὐδέτερος B V M] U^x corr. ex Πλάτων | οὖν U^x B V | 18/14 ἢ — εἰρηται U^x corr. ex καὶ | 16/18 στερήσει — ἀποδιδόασιν U^x in marg. B V M Z in textu | 24/25 καταχρώμενος — ἐνέγκοιεν U^x in marg. B V M Z in textu | 26 ἐνέγκοιεν] U B add. U^x B^v del. ἢ καὶ Βοήθιος ἐν τοῖς παραμυθητικοῖς κατὰ Πλάτωνά γε περὶ ταύτης διαλεγόμενος, εἰμαρμένην εἶναι φησὶ τὴν συμπεπληγμένην

Cap. X. Quomodo Plato de fato locutus sit.

Maxime vero auget calumniam suam, cum Platonem de fato reprehendit, **10,1** quasi fatali necessitate fieri cuncta voluerit. Enim vero Platonem fatum ponere non diffiteor, quem ad modum etiam Aristotelem facere manifestum est. Neuter tamen eorum ita de fato sentit, quasi omnia necessario fieri velint, sed locum potestati nostrae amplissimum relinquunt, permultaque esse, quae fieri possint, arbitrantur nulla fati necessitate obstante. Hinc possibilis contingentisque nomen usurpatum est. Hinc honores, praemia, merita iis, qui virtuti operam dederint, proponunt, contra vero iis, qui vitam improbe egerint, contumelias, damna, supplicia, quibus rebus refer-
10 tum est opus Platonis, quod de Legibus luculentissime scripsit. Vult enim eum, qui ultro peccarit, nulla necessitate actum peccasse. Alioquin quo pacto poena afficiendus esset, qui aliunde cogeretur ad peccandum? De consilio etiam capiendo plura praecipit, ut dictum iam est, et precibus
15 votisque locum tribuit, quibus deus placatur, conciliatur, invitatur. Quapropter liberum servatur arbitrium, et potestas volendi nolendive non tollitur. Privationi vero, accidenti fortunae, casui causam in rebus materialibus tribuit. At in rebus divinis, intellegibilibus, immaterialibus et perpetua illa aeternarum et immutabilium causarum et rerum serie, in ratione etiam
20 naturae universali, qua semper eodem modo quaecumque proveniunt, tum in perfecto atque ordinato administrandi modo et lege divina, qua optime omnia et pro sua natura absolute servantur atque reguntur, in his, inquam, si fatum quis esse dixerit abutens nomine, quamvis supra omne fatum si(n)t, nequaquam ab utriusque philosophi sententia discedet.

26 Hanc tamen rerum dispositionem Plato Adrastiam appellare solet in superioribus intellegibilibusque substantiis ac etiam legem Adrastiae ut in Phaedro, necessitatem autem in intellectualibus et matrem Parcarum ut in libris de Re publica, himarmenen vero, hoc est fatum, in naturalibus sensibilibusque ut in Politico, Protagora, Timaeo. In hac tripartita rerum
80 ratione omnis natura consumitur primaque parte intellegibili, secunda intellectuali, tertia naturali continetur. Extrema quoque habet et medium, atque ordo his datus et per cuncta discurrens in intellegibilibus quidem omnino, in sensibilibus vero, quoad cum capere possunt, immutabilis et inevitabilis permanet. Unde a rerum inevitabili ordine Adrastia nomen
85 accepit. Necessarius etiam hic ordo est, sed non ut talis necessitas sit, quae omnia superet et quasi per vim trahat adimatque vitae nostrae libertatem arbitrii et potestati illi nostrae adversetur ex se promptae et mobili.

τοῖς κινητοῖς τῶν ὄντων διάθεσιν, δι' ἧς ἡ πρόνοια ταῖς ἐαυτῆς τάξεσι πάντα συμπλέκει
 | 26 μέντοι — διάθεσιν U^x B² in marg. V M Z in textu | 87 δὲ] τε edit.

27 cf. Plat. Phaedr. 248 c. | 28 cf. Plat. Pol. VIII. 566 a. X. 619 c. Legg. XI. 918 c. |
 80 cf. Plat. Polit. 272 e. Legg. IX. 873 c. X. 904 c. Tim. 89 c. | 87 Plat. Phaedr. 248 c.

- 'Αδραστείας ὅδε. ἥτις ἂν ψυχὴ θεῶ ξυνοπαδὸς γενομένη κατίδη τι τῶν ἀληθῶν, μέχρι τε τῆς ἐτέρας περιόδου εἶναι ἀπήμονα, καὶν αἰεὶ τοῦτο δύνηται ποιεῖν, αἰεὶ ἀβλαβῆ εἶναι.» εἶτε Κρόνιοι ὡς ἐν Πολιτικῶ· »ἦν οὖν νόμος ὅδε ἐπὶ Κρόνου, καὶ νῦν ἔτ' ἐστὶν ἐν θεοῖς.« εἶτε Διῖοι, καθάπερ φησὶν ὁ 'Αθηναῖος ξένος· »τῶ δὲ ἔπεται δίκη τῶν ἀπολειπομένων τοῦ θείου νόμου 5 τιμωρός.» εἶτε εἰμαρμένοι, ὡς ἀναδιδάσκει ὁ Τίμαιος· »νόμους τε τοὺς εἰμαρμένους εἶπεν αὐταῖς.» τούτους τε οὖν πάντας καὶ τὴν εὐτακτον αὐτῶν διανομὴν καὶ τὸ μόνιμον ἅμα καὶ ἀδιάλυτον, ἐφ' ὅσον ἡ τῶν ὑποδεχομένων χωρεῖ φύσις, τοῖς μὲν ἀορίστοις ὄραν, τοῖς δ' ἀτάκτοις τάξιν ἐπινάοντάς τε V 70 καὶ ἐπιφέροντας διδάσκει τοὺς εὐγνωμόνως τῶν λεγομένων ἀκούοντας εἰς 10 ταῦτο τοῖς περὶ προνοίας λόγοις καὶ τούτους πάντας σχεδὸν ἀναφέρων. ἡ καὶ Βοήθιος ἐν τοῖς Παραμυθητικοῖς κατὰ γε Πλάτωνα διαλεγόμενος, περὶ μὲν τῆς ἐν τοῖς νοητοῖς καὶ θειοτέροις τῶν ὄντων εὐτάκτου οἰκονομίας λέγων, ἐκ τῶν τῆς προνοίας ἀκινήτων ἀρχῶν προῖουσιν αὐτὴν ἀκίνητον εἶναι φησιν, περὶ δὲ τῆς εἰς ἡμᾶς ἐκεῖθεν ἠκούσης εἰμαρμένην εἶναι φησιν 16 τὴν συμπεπληγμένην τοῖς κινητοῖς τῶν ὄντων διάθεσιν, δι' ἧς ἡ πρόνοια ταῖς ἑαυτῆς τάξεσι πάντα συμπλέκει.
- 3 'Αδραστείας μὲν οὖν πέρι καὶ ἀνάγκης καὶ αὐτῶν δὴ τῶν τριῶν Μοιρῶν Κλωθοῦς, Λαχέσεως καὶ 'Ατρόπου εἶτε καὶ πεπρωμένης, τῶν καὶ παρὰ ποιηταῖς πολλάκις ὑμνουμένων, τίς τε αὐτῶν ἐκάστη, καὶ τίνα χρεῖαν τῆ 20 εἰμαρμένη παρέχεται, ἄλλος λόγος, καὶ οὐ χρεὶν περὶ αὐτῶν νῦν πραγματεύεσθαι ἢ τοσοῦτον μόνον ἐπεῖν, ὅτι οὐδὲ Μοῖραι δὴ αὐταὶ καίτοι δοκοῦσαι ἐπιφέρειν ἀνάγκην, ὡς τὸ
- »ἀγοῦ δέ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη,
ὅπη ποθ' ὑμῖν εἰμι δικτεταγμένος.«
- 25
- καὶ παρὰ τῶ ποιητῆ·
- »μοῖραν δ' οὐ τίνα φημὶ πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν.
οὐ κακὸν οὐδὲ μὲν ἐσθλόν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.«
- οὐδ' αὐταὶ οὖν βίαν καὶ ἀνάγκην ἐπάγουσιν ἀπαράβατον, ὡς αὐτὸς ἀλλαχοῦ 80 δηλοῖ λέγων·
- »μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν, δόμον 'Αἶδος εἰσαφίκηαι.«
- τὴν δ' εἰμαρμένην αὐτὴν, περὶ ἧς νῦν ὁ λόγος, ταύτην οὖν, ὡς ἐκ τοῦ Τιμαίου λαβεῖν ἐστὶ, φύσιν ἐξημμένην τοῦ δημιουργοῦ τίθεται Πλάτων. ὅς U 80^v μετὰ τὸ τὴν τοῦ παντὸς ἀναδειῖξαι φύσιν καὶ τὰς μερικὰς παραγαγεῖν ψυχὰς ὀχθήμασί τε αὐτάς ἐνδῆσαι τοὺς εἰμαρμένους αὐταῖς λέγει νόμους, αὐτῶν τε 85 δηλαδὴ τῶν νόμων καὶ τῆς φύσεως τὴν ἀρχὴν ἐν ἑαυτῶ ἔχων τε καὶ προ-
- B 55^v ἔχων. οὐδὲ γὰρ ταῖς ψυχαῖς αὐταῖς ἢ ψυχαῖς μόνον τούτων δεῖ τῶν νόμων ἀκούειν, κρείττοσί τε αὐτῶν οὔσαις, ὅτε κατὰ νοῦν ζῶσαι τῶ προνοίας φωτὶ ἑαυτάς ἐπιδοῖεν, κατὰ δὲ τὰ ὀχθήματα καὶ τὸ σωματικὸν αὐτῶν καὶ αἰ

10 διδάσκει U^x B² corr. ex διδάσκων | τοὺς εὐγν. U] B V M om. τοὺς | 11 ἀναφέρων U B ἀναφέρει U^x B² | 11/17 ἡ καὶ — συμπλέκει U^x B² in marg. V M Z in textu | 12 Βοήθιος] Βοέτιος codd. | 17 τάξεσι U B V λέξεσι M | 20/21 τίς τε αὐτῶν — παρέχεται U^x in marg. B V M Z in textu | 82 αὐτὴν U^x in marg. B V M Z in textu | 84 τὸ U B² V] B om.

Non sic Plato censet, sed legem quandam divinam esse arbitratur innatam omnibus. Quam legem Adrastiae tribuit in Phaedro, cum inquit: »Lex Adrastiae est, ut quaecumque anima comes deorum perspexerit aliquid veritatis, haec ad alterum usque circuitum inoffensa insistat. Et si semper
5 id agere potest, semper manet inoffensa.« Sed in Politico Saturno eam legem ascribere videtur, cum dicit: »Lex erat Saturni temporibus, quae adhuc apud deos est.« Iovi in Legibus dat, ut hospes ille Atheniensis loquitur: »Hunc iustitia sequitur, vindex eorum, qui legem divinam praevaricati fuerunt.« Fato assignat in Timaeo, cum ait: »Legesque his fatales
10 aperuit.« Minime igitur Plato videtur a providentiae ratione discedere, cum hanc legis rationem docet optimo ordine distributam, stabilem, indissolubilem, quantum subiectarum rerum ratio patitur, quae rebus indeterminatis terminum, inordinatis ordinem affert, sicuti Boëthius quoque libro de Consolatione ex Platonis sententia de fato scribens bifariam distribuit.
15 Nam de exquisita rerum intellegibilium divinarumque dispositione disserens, quae ex principiis providentiae immobilibus proficiscitur, eam immobilem esse refert. Contra vero de ea agens, quae inde ad nos profluit, fatum esse dispositionem confirmat rebus mobilibus inhaerentem, per quam providentia suo ordine quaeque conectat. Itaque inter fatum et provi-
20 dentiam quid intersit, non re potest, sed ratione distingui.

Adrastiam, necessitatem, Parcas, quibus nomina Clotho, Lachesis, Atropos, poëtarum etiam libri nominant. Sed quid quodque eorum sit, et quem usum praebeat fato, aut qua ratione eidem iungatur, explicare hoc loco non est necesse nisi hoc solum de Parcibus ne eas quidem necessi-
25 tatem omnino rebus humanis afferre. Quamquam enim vim quandam inevitabilem habere videantur, ut apud Homerum est:

»Mortalis nemo fugiet decreta sororum,

Improbis atque probis debent sua corpora morti«,

nec ipsae tamen vim et necessitatem inevitabilem inferunt. Quod idem
30 Homerus alio loco fateri videtur:

»Ne contra Parcas manes trudaris ad imos.«

Fatum autem, de quo nunc agimus, Plato in Timaeo naturam quandam de creatore pendentem esse dicit. Postquam enim universi naturam et animas hominum productas aetheriis vehiculis iunctas exposuit, tum leges iis aperiri
35 fatales narrat, seriem scilicet atque ordinem rerum, quem creator constituit atque conservat. Neque vero animas ipsas, quatenus animae sunt, his legibus obtemperare fas est. Praestantiores enim sunt, quamdiu mentis ratione vivunt et providentiae lumine apud summum deum fruuntur, sed corporea vehiculorum natura et sorte, qua ad colendas gubernandasque terrae partes
40 ducuntur, fato vulgari subiiciuntur. Quam ob rem non antequam vehicula

3 cf. Plat. Polit. 271—272 b. | 5 Plat. Legg. IV. 716 a. | 6 Plat. Tim. 41 e. | 15 cf. Boëth. De cons. phil. IV. 6 (Migne P. lat. 63, 815 A). | 24 Cleanth. fragm. 527 (Stoicorum veterum fragmenta ed. Arnim I. 118.) | 27 Hom. Ilias Z 488 sq. | 31 Hom. Ilias Y. 336.

ἐκκληρώσαντο διοικεῖν λήξεις, ἐγκοσμίους γεγενημέναις καὶ διὰ τοῦτο τῇ εἰμαρμένῃ ὑποκειμέναις. δι' ὃ οὐ πρὸ τῶν ὀχημάτων, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐκείνων προσάρτησιν τοὺς εἰμαρμένους αὐταῖς λέγει νόμους, οἷς τὰ σώματα ἐκκλη-
V70^v ρώθησαν διοικεῖν. τὴν φυσικὴν τοίνυν τοῦ παντός ἀνακύκλῃσιν πρώτην ἐξάπτει τῆς εἰμαρμένης ὁ Πλάτων καὶ ἔπειτα πάντα τὰ σωματικὰ καὶ **δ** ἐγκόσμια, ὧν ἡ τοιαύτη κίνησις, τῶν τε ψυχῶν τὰς εἰς γένεσιν κατιούσας, ὡς καὶ ἐν Πολιτικῷ σαφέστερον διδάσκει. »τὸν κόσμον ἀνέστρεφε, λέγων, εἰμαρμένη τε καὶ ξύμφυτος ἐπιθυμία«, μόνον οὐχὶ διαρρήδην φάσκων, ὅτι ταύτην εἰμαρμένην ἐνόμιζε τὴν προσεχῶς μὲν κινουῦσαν τὰ αἰσθητὰ, τῆς δ' ἀφανοῦς δ' ὅμως τῶν θεῶν ἐξηρητημένην προνοίας. **10**

* Ἦι καὶ πολλοὶ τῶν ἐπιγενομένων καὶ μάλιστα ὅσοι περὶ ἀστρολογίαν σχολάζουσιν ἀπὸ Χαλδαίων πρώτων καὶ Αἰγυπτίων ἀρξάμενοι, εἰμαρμένην **U81** εἶναι φασιν τὴν τῶν ἀστρῶν διάθεσιν, ἐν ἣ τις συνειληφθῆαι ἢ γεγεννηθῆαι λέγεται. »Χαλδαῖοι γάρ, ἢ φησι Φίλων, ἀνὴρ Ἰουδαῖος σοφία προέχων, ἀστρο- νομίαν ἐν τοῖς μάλιστα διαπονήσαντες πάντα ταῖς κινήσεσι τῶν ἀστέρων **15** ἀνέθεντο καὶ ταύταις ὑπέλαβον καὶ τῇ κείνων διαθέσει τὰ ἐν κόσμῳ πάντα οἰκονομεῖσθαι.« πλὴν ὅσου ὁ Πλάτων καὶ τούτων μεγαλοφωνότερον ταύτην τε καὶ τὴν τῆς διαθέσεως ταύτης αἰτίαν τῆς θείας ἐξάπτει προνοίας, μικρὸν ἀνωτέρω ἐν τῷ αὐτῷ Πολιτικῷ λέγων »τὸν τοῦ παντός κυβερνήτην« μετὰ τὴν τῶν πάντων τελείωσιν καὶ τὴν τῶν ψυχῶν γένεσιν, »οἷον πηδαλίων **20** οἰακός ἀφέμενον, εἰς τὴν αὐτοῦ περιωπὴν ἀποστήναι«, ἐνδόντα δηλονότι τὰς ἀρχὰς τῆς κινήσεως. καὶ ἔτι ἀνωτέρω· »τὸ πᾶν τότε μὲν αὐτὸν τὸν θεὸν ξυμποδηγεῖν πορευόμενον καὶ ξυγκυκλεῖν, τότε δὲ ἀνιέναι, ὅταν αἱ περίοδοι τοῦ προσήκοντος αὐτῷ μέτρον εἰλήφωσιν ἤδη χρόνου, τὸ δὲ πάλιν **B56** αὐτόματον εἰς τὰναντία περιάγεσθαι, ζῶον ὅν καὶ φρόνησιν εἰληχὸς ἐκ τοῦ **25** **V71** συναρμόσαντος αὐτὸ κατ' ἀρχάς.« τούτοις γὰρ σαφῶς τὴν θείαν πρόνοιαν ἀνυμνεῖ κακείνης τὴν τοῦ παντός ἐξαρτᾶ φύσιν καὶ κίνησιν ἐπιθυμία ξυμ- φύτῳ καὶ ἐφέσει τοῦ θείου καὶ τῇ πρὸς αὐτό τε καὶ τὸ καλὸν ἀνατάσει κινουμένου ἀπαύστως τε καὶ μονίμως. εἰ δὲ ποτὲ μὲν ξυμποδηγεῖν, ποτὲ δὲ ἀφίστασθαι φησιν τὸν θεόν, μὴ προσκόψης ταῖς λέξεσιν, κατὰ τὴν κοινήν **30** τῶν πολλῶν χρῆσιν αὐτὰς ἐξηγούμενος. εἴρηται γὰρ δὴ ἀναγκαίως ὀνόμασιν ἡμῖν συνήθεσι, ταῦτα λέγεσθαι μὴ ἐνὸν ἄλλως, ἐν' ὃ οὐκ ἄλλως ἢ λόγῳ διακρίνοιτο μόνον, τῷ παρουσίας καὶ ἀπουσίας ἀπασι παρισταῖτο ῥήματι. ὅση δὲ ἡ τῆς προειρημένης ἐπιθυμίας τε καὶ ἐφέσεως ἐστὶν ἰσχύς, Πλάτων δείκνυσιν ἐν Κρατύλῳ· »δεσμὸς γὰρ ζῶῳ ὀτφοῦν, ὥστε μένειν ὅπου οὔν, πό- **35** **U81**^v ὦ Σώκρατες, ἐπιθυμία.« ἦν ὅμως ἐν Ἐπινομίῃ καὶ ἀνάγκην ἄλλῳ λόγῳ καλεῖ· »ἡ ψυχῆς δὲ ἀνάγκη νοῦν κεκτημένης πασῶν ἀναγκῶν μεγίστη γί- γνοιτ' ἂν. ἀρχουσα γὰρ ἀλλ' οὐκ ἀρχομένη νομοθετεῖ.« τῇ γὰρ πάντων

4 ἐγκοσμίους *scripsi* ἐγκωμίους *codd.* | 12 ἀπὸ Χαλδαίων — ἀρξάμενοι *U^x in marg.* *B V M Z in textu* | 14/17 Χαλδαῖοι — οἰκονομεῖσθαι *U^x in marg.* *B V M Z in textu* | 15 καὶ πάντα *Cohn* | 16 ἀνέθεντο — οἰκονομεῖσθαι] ἀναθέντες ὑπέλαβον οἰκονομεῖσθαι τὰ ἐν κόσμῳ δυνάμεσιν, ἀς . . . *Cohn* | 29/35 εἰ δὲ ποτὲ — δείκνυσιν *B² in marg.* *V M Z*

sibi iuncta acceperint, sed post audiunt leges illas fatales, quibus corporum statum et gubernationem sortiuntur. Plato igitur naturalem caelestium corporum revolutionem primam tribuit fato, tum ipsorum corporum dispositionem, quorum eiusmodi motus proprius est, eodem refert atque
 5 etiam animas, quae ad generationem descenderint. Quam sententiam apertius in Politico exponit, cum: »Mundum volvebat, inquit, fatum, innatusque appetitus.« Ubi certe fatum id vocat, quod propinquum res sensibiles movet idemque de providentia pendet divina.

Plures etiam ex posterioribus et maxime, qui astrologiae operam
 10 dederunt, Chaldaeos atque Aegyptios secuti, hoc idem fatum esse declarant, siquidem astrorum dispositionem fatalem dicunt, qua quispiam vel conceptus vel natus exstiterit. »Chaldaei enim, ut Philo, de quo supra mentionem fecimus, narrat, astrologiae studiosissimi omnia stellarum motibus subiecerunt eorumque modo et genere cuncta, quae mundus complectitur,
 15 geri atque servari putavere.« Sed Plato diligentius rem hanc rimari videtur, quandoquidem non modo causam caelo tribuit, verum etiam ipsum caelum ad divinam providentiam refert, ut inde dependeat. Quippe in eodem Politico inquit rerum omnium opificem gubernatoremque post rerum omnium absolutionem generationemque animarum quasi clavi gubernaculo
 20 dimisso ad suae excellentiae culmen revertisse, cum scilicet iam alteri motus principia delegasset. Item paulo post deum dicit interdum omnia lustrantem adesse una involvendo, regendo et dirigendo hoc universo, interdum laxare, cum iam circuitus debiti temporis modum compleverit, tum rursus hoc sponte sua versari labique in deteriora, quippe quod ani-
 25 mal est et prudentiae compos institutum ab eo, quod constituit. Ita Plato perspicue manifesteque divinam providentiam praedicat naturamque universi ac motum illi adnectit et subiicit, cum scilicet appetitu innato et desiderio divinitatis hoc ad summum illud bonum spectare moverique perpetuo et aequabiliter fatetur. Quodsi modo insistere, modo desistere dicit, id iam
 30 declaratum est communi consuetudini concessum esse, ut quod non nisi ratione distingui potest, id sensu praesentiae et absentiae percipiatur. Sed quanta vis huic vel appetitui vel desiderio seu cupiditati sit, exponens Plato in Cratylo sic percunctatur: »Vinculum, quod facit, ut quodvis animal usquam permaneat, utrum potius erit, necessitasne an desiderium?« »Longe,
 85 inquit, Socrates, desiderium potius erit.« Sed hoc idem alia ratione necessitatem in Epinomide vocat his verbis: »Haec animi mente praediti necessitas praeclarissima necessitatum omnium fuerit, quippe cum ipse imperans, non serviens iura det.« Cum enim omnia bonum appetant, quae aeterna quidem aut perpetua sunt, et quod gentiles illi corpus beatum

in textu, quo loco U B ἢ καὶ | 88 παριστάϊτο B¹] παριστάνοιτο V παριστάναιτο M | 85 γὰρ B¹ V] om. U | 88 ἀναγκῶν] Burnet dad. πολλὸν

7 Plat. Polit. 272 e. | 14 Philon. De Abrahamo 69. (ed. Cohn p. 16 sq.) | 19 Plat. Polit. 272 e. | 22 Plat. Polit. 269 c. | 85 Plat. Crat. 403 c. | 88 Plat. Epin. 982 b.

μὲν τὴν ἔφεσιν ἀπλῶς πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ ὄντως ἢ τὸ φαινόμενον ἀπο-
τείνεσθαι τὰ μὲν αἰώνια, ἔτι δὲ τὰ αἰδία καὶ τὸ παρ' Ἑλλησι λεγόμενον
μακάριον σῶμα, ὃ καὶ ψυχὴν συζευγνύουσιν ἀναμάρτητον; πρὸς τὸ ὄντως
τε καὶ πρῶτως ἀγαθόν, ἅτε πάσης πλάνης ἀπηλλαγμένα, ἐπιστρέφεσθαι τε
ἀεὶ καὶ μηδέποτε ἀποχωρεῖν ἐκείνου, ἀμεταβλήτως τε αὐτοῦ ἐφίεσθαι καὶ
περὶ αὐτὸ διηνεκῶς περιχορεύειν ἀνάγκη θειοτάτη τε καὶ μεγίστη καὶ
πάσης ἐπ' ἀμφοτέρω ἐλευθερίας, ἢ κυριώτερον ἂν δουλεία κληθεῖται, ἐξηρη-
μένη. ἢ ὁ ἀγόμενος τῷ ὄντι μακάριος.

- 5 Ἡμᾶς δὲ πολὺ μετέχοντάς τοῦ προστυχόντος τε καὶ εἰκῆς περὶ τε τὴν
αἵρεσιν ποτὲ μὲν κατορθοῦν, ποτὲ δὲ πλανᾶσθαι καὶ τῷ φαινομένῳ καλῶ 10
ἐνίοτε προσπίπτοντας ὡς ὄντως τε ὄν ἀγαθόν αὐτὸ προαιρεῖσθαι καὶ ὡς
τὸ εἶδος δυσπραγεῖν, ἔστι δ' ὅτε καὶ εὐπραγεῖν ἐπ' ἀμφοτέρω δυνάμιν
V71^v ἔχοντας καὶ τότε μὲν τὰ βελτίω, τότε δὲ τὰ χείρω αἰρουμένους, ἢ τοῦ
λόγου καὶ τοῦ ἐν ἡμῖν θειοτέρου νικῶντος, ὃ οὐδ' ὑπόκειται εἰμαρμένη, ἢ
τοῦ χείρονος ἐξανισταμένου τε καὶ κρατοῦντος ἐπὶ κακῷ τῷ σφετέρῳ, 15
U82 μᾶλλον δ' αὐτοῦ κρατουμένου τε καὶ περιανομένου ὑπὸ τῆς τῶν οὐρανίων
σωμάτων κινήσεως τε καὶ διαθέσεως καὶ τῆς τοιαύτης γε εἰμαρμένης καὶ
συμπεριάγοντος ἅμα αὐτῷ τὸν νοῦν καὶ τὴν θέλησιν. εἰς ταύτας γὰρ μόνον
B56^v τῆς ψυχῆς τὰς δυνάμεις τὰ οὐράνια σώματα δρᾶν, αἳ εἰσι σωμάτων ὀργανι-
κῶν ἐντελεχείαι, καὶ οἱ ἡμέτεροὶ καθηγηταὶ συγχωροῦσι καὶ οἱ περὶ Πλά- 20
τωνά συμφώνως παραδιδόασιν. οἱ μὲν γὰρ εἰς μὲν τὰ σώματα ἀντικρυς
καὶ καθ' αὐτὸ δρᾶν τὴν τῶν οὐρανίων σωμάτων φασὶ κίνησιν, τῶν δὲ δυνά-
μεων τῆς ψυχῆς εἰς τὰς μὲν ὀργάνων σωματικῶν ἐντελεχείας ἀντικρυς μὲν,
ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός — ἀνάγκη γὰρ τὰς ἐνεργείας τῶν τοιούτων δυνάμεων
κωλύεσθαι τῶν ὀργάνων ἐμποδιζομένων, ὥσπερ ὀφθαλμὸς ταραχθεὶς οὐ 25
καλῶς ὀρᾷ — εἰς δὲ τὸν νοῦν καὶ τὴν θέλησιν μὴ ὄντας σωματικῶν ὀργάνων
ἐντελεχείας οὔτ' ἀντικρυς οὔτε καθ' αὐτὸ δρᾶν. ὅθεν μὴδὲ εἶναι τῶν ἀνθρω-
πίνων αἰρέσεων καὶ ἐνεργειῶν αἰτία καθ' αὐτά. κατὰ συμβεβηκός μὲντοι
καὶ εἰς νοῦν καὶ θέλησιν ἐκεῖνα δρᾶν, καθ' ὅσον ὁ νοῦς καὶ ἡ θέλησις λαμ-
βάνουσι τρόπον τινὰ παρὰ τῶν ταπεινοτέρων δυνάμεων τῶν ἀντιληπτικῶν, 30
τῶν σωματικοῦ ὀργάνοις προσδεδεμένων. ταραχθείσης γὰρ τῆς φανταστικῆς
U82^v ἢ τῆς μνημονικῆς δυνάμεως καὶ ἢ τοῦ νοῦ ἐνέργεια ἐξ ἀνάγκης ταραττεται.
κάνταῦθα γίνεται ἢ διαμάχη τε καὶ ἀπάτη περὶ τὴν αἵρεσιν, ποτὲ μὲν
κατορθοῦντων, ποτὲ δὲ ἀποτυγχανόντων ἡμῶν τῷ εὖ ἢ μὴ εὖ γεγυμνάσθαι
τὴν κρίσιν, ἐφ' ἡμῖν γε ὄν καὶ τῇ θελήσει τῇ ἡμετέρα βέλτιον αὐτὴν γε- 35
γυμνακέναι καὶ ἢ ἔπεσθαι τοῖς πάθεσιν ἢ τούτοις ἀνθίστασθαι, ἅτ' ἐπ'
V72 ἀμφοτέρω δυνάμιν κεκτημένοις.

6 Καὶ ταῦτα μὲν ἐκεῖνοι. Ἰάμβλιχος δὲ τῶν Πλατωνικῶν ὁ κλεινότερος
πρὸς αὐτὸ τοῦτο τὸ πρόβλημα ἐνιστάμενος καὶ πρὸς Αἰγυπτίους ἀντικαθιστά-
μενος ἐκ τῆς τῶν ἀστέρων κινήσεως ἀνάπτοντας τὸ ἐφ' ἡμῖν, ταῦτά σχεδὸν καὶ 40
αὐτοῖς ῥήμασιν ἅπερ καὶ οἱ ἡμέτεροὶ διδάσκαλοι λέγει ἐτέραις μὲν ταῦτο δὲ

14/15 ἢ τοῦ — ἐξανισταμένου U^x in marg. B V M Z in textu | 19 σωμάτων ὀργανικῶν
B V ὀργάνων σωματικῶν U | 21 εἰς μὲν M om. | 26 ὄντας scripsi ὄντα cohd.

vocant idque animae iungunt adhuc sinceræ, hæc utpote omni errore vacantia summum primum et verum bonum illud semper aspiciunt, nunquam ab eo declinant, immutabili constantia id appetunt, eoque assidue fruuntur et una felicissime vivunt, summa videlicet necessitate imprimisque
 5 divina illi devincta et arbitrio libero, id est potestate in utramvis partem, omnino soluta. Nam libertas ista arbitrii nostri potius servitus dicenda est; necessitas illa felicitatem veramque libertatem complet.

Nos autem, quoniam in vices naturæ singularis fortuitas ac temerarias
 10 magna ex parte retrusi sumus, nihil constanter aut solide agimus, sed alias recte, alias non recte in eligendo vel iudicamus vel deliberamus. Interdum quod videtur bonum, non quod est, quasi bonum eligimus et interdum meliora, interdum deteriora anteponimus. Aut enim ratio, qua nescio quid divinitus in nobis est, et quæ fatali necessitati nequaquam subiecta est, ut alterum necessario eligat, vincit temeritatem, aut temeritas
 15 superat non sine detrimento rationem. Superatur enim hoc modo et vincitur a motu superioris corporis, hoc est dei, atque ita fato subiicitur, ut a motu caelesti ducatur et necessariam subiectionem rerum inferiorum communem patiatur. Ducit hæc secum eam animæ partem, quam superavit, mentem dico, et voluntatem, quæ suæ naturæ ratione actioni caelestium
 20 corporum subiectæ non sunt. In his enim dumtaxat virtutibus animæ, quæ instrumentorum corporeorum actus sunt, illa operantur, quod nostri etiam doctores facile concedunt eodem modo quo Plato, qui motum caelestium corporum vim habere in naturalia corpora evidenter ac per se dicit. In virtutibus autem, quæ corporeorum instrumentorum actus sunt, evidenter
 25 quidem, sed per accidens, non per se, quoniam huiusmodi virtutum actionem tolli necesse est, quoties instrumenta depravantur, velut oculus conturbatus cernere recte non potest. At in mentem ac voluntatem, quoniam actus instrumentorum corporeorum minime sunt, neque evidenter neque per accidens vim ullam habere. Ex quo fieri, ut humanarum electionum sive
 30 actionum per se causæ non sint. Per accidens tamen in mentem etiam ac voluntatem posse aliquando agere, quatenus mens et voluntas ab inferioribus virtutibus, quæ instrumentis corporeis egent, visa recipiunt, quippe sive phantasia, quam latine imaginationem dicimus, sive memoria turbata sit, confestim actio quoque mentis turbatur, unde diversi errores in eligendo
 35 deliberandoque contingunt, ne assequi commoda atque honesta possimus, siquidem iudicium rationis perversum habemus, quod integrum servare iam poteramus. Erat enim in potestate nostra sive affectus sive passiones moderari et resistere obiectis ratione adversis ac vim animi inoffensam tueri, qua imaginamur atque meminimus.

40 Haec nostrorum sententia est. Iamblichus autem eorum, qui Platonem sequuntur, decus, cum tueri liberum arbitrium vellet et resistere Aegyptiis, qui ad stellarum motus omnia referunt, eiusdem fere sententiæ est et licet diversis verbis, tamen idem significantibus utitur, etsi ætate longe antiquior

δυναμέναις λέξεσι, καίτοι πολλῶ γενόμενος πρὸ αὐτῶν. δύο γὰρ ἔχειν φησὶ ψυχὰς τὸν ἄνθρωπον, τὴν μὲν ἀπὸ τοῦ πρώτου νοητοῦ ἤκουσαν καὶ τῆς τοῦ δημιουργοῦ μετέχουσιν δυνάμει, τὸν νοῦν δηλαδὴ καὶ τὸ νοητὸν ἡμῶν λέγων, τὴν δὲ ἐκ τῆς τῶν οὐρανίων ἐνδιδομένην περιφορᾶς, τὴν ὀργάνοις σωματικοῖς

B57 πάντως χρωμένην καὶ τὴν αἰσθητικὴν ψυχὴν λέγων. καὶ τὴν μὲν εἰς ἡμᾶς 6 καθήκουσαν ταῖς τῶν κόσμων συνακολουθεῖν περιόδοις, τὴν δὲ ἀπὸ τοῦ νοητοῦ νοητῶς παροῦσαν τῆς γενεσιουργοῦ κυκλήσεως ὑπερέχειν. καὶ κατ' αὐτὴν γίνεσθαι τὴν τε λύσιν τῆς εἰμαρμένης καὶ τὴν πρὸς τοὺς νοητοὺς θεοὺς ἄνοδον. »οὐκέτι δὴ οὖν, φησὶ, δεσμοῖς ἀλύτοις, ἣν εἰμαρμένην καλοῦ-

U88 μιν, ἐνδέδεται πάντα. ἔχει γὰρ ἀρχὴν οἰκείαν ἢ ψυχὴ τῆς εἰς τὸ νοητὸν 10 περιαγωγῆς, καὶ τῆς ἀποστάσεως μὲν ἀπὸ τῶν γινομένων, ἐπὶ δὲ τὸ ὄν καὶ τὸ θεῖον συναφῆς. καὶ προῖών· »ἔστι καὶ ἕτερα τῆς ψυχῆς ἀρχὴ κρείττων πάσης φύσεως καὶ γεννήσεως, καθ' ἣν καὶ θεοῖς ἐνοῦσθαι δυνάμεθα καὶ τῆς κοσμικῆς τάξεως ὑπερέχειν, αἰδίου τε ζωῆς καὶ τῶν ὑπερουρανίων θεῶν τῆς ἐνεργείας μετέχειν. κατὰ δὴ ταύτην οἳοί τε ἔσμεν καὶ 15 ἑαυτοὺς λύειν. ὅταν γὰρ δὴ τὰ βελτίονα τῶν ἐν ἡμῖν ἐνεργῆ καὶ πρὸς τὰ κρείττονα ἀνάγηται ἡμῶν ἢ ψυχῆ, τότε χωρίζεται παντάπασι τῶν κατεχόντων αὐτὴν εἰς τὴν γένεσιν καὶ ἀφίσταται τῶν χειρόνων, ζωὴν τε ἕτεραν ἀνθ' ἑτέρας ἀλλάττεται καὶ δίδωσιν ἑαυτὴν εἰς ἄλλην διακόσμησιν τὴν προτέρα ἀφεῖσα παντελῶς.» 20

7 Ὄτω καὶ Πλάτων καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐφ' ἡμῖν ἀναιροῦσι καὶ πάντα V72^v καταναγκάζουσιν. ἀλλὰ τοῦναντίον πᾶν, ὧ'γαθὲ, καὶ ἐκ τῶν προειρημένων δέδεικται πάντων καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν Πλάτωνος ῥημάτων. μᾶλλον δὲ τῶν εἰμαρμένης αὐτῆς νόμων εἴση εὐγνωμόνως ἀκούσας, ὅπου ταῖς μὲν εὖ βεβιωκυῖαι ψυχαῖς ἢ πρὸς τὰ θεϊότερα καὶ συγγενῆ αὐθις ἐπαγγέλλεται 25 ἄνοδος καὶ βίος εὐδαίμων, ταῖς δ' ἁμαρτούσαις ἀπειλοῦνται ποινὰ τε καὶ τίσεις, καὶ ἡ μὲν κρατοῦσα τῆς ἐνύλου ζωῆς δικαία, ἡ δὲ κρατούμενη ἄδικος καλεῖται. δι' ὃ καὶ τὸν δημιουργὸν ἐν αὐταῖς τούτους τοὺς νόμους

U88^v ἐνσπεῖραι καὶ ὑποδειῖλαι, τί μὲν πραττούσαις ἔψεται εὐδαιμονία, τί δὲ ἀθλιότης, ἵνα τοῖς ἔπειτα εἴη ἐκάστων ἀνάτιος. »ἀρετὴ γὰρ ἀδέσποτον, 30 ἦν τιμῶν καὶ ἀτιμάζων πλεον καὶ ἔλαττον αὐτῆς ἔξει ἕκαστος,« ἐπ' αὐταῖς γε ὄν ταῖς ψυχαῖς τοὺς τῶν βίων κλήρους αἰρεῖσθαι, καὶ μὴ ἀναγκαζομέναις τόνδε πρὸ τοῦδε ἐλέσθαι — »οὐχ ὑμᾶς, γὰρ φησὶ, δαίμων λήξεται, ἀλλ' ὑμεῖς δαίμονα αἰρήσεσθε« — καὶ βουλομέναις μὲν τὰ βελτίω, αἰρουμέναις δ' ἔσθ' ὅτε τὰ χείρω. θέλουσι μὲν γὰρ αἰεὶ ἔπεσθαι δίκη καὶ θεῶ κατὰ 35

B57^v τὸ ἐν Τιμαίῳ λεγόμενον· »τῶν αἰεὶ δίκη καὶ ὑμῖν ἐθέλοντων ἔπεσθαι.« οὐ μέντοι αἰεὶ ἔπονται κατὰ τοὺς ἐν Γοργία λόγους, οἱ διορίζουσι τὴν τε ἀληθινὴν βούλησιν καὶ τὴν φαινομένην δόκησιν, ἣ καὶ ἡμῖν εἴρηται ἀνωτέρω.

8 Παρὰ πάντα δὲ ταῦτα θαυμάζω τοὺς δεδιότας μὲν εἰμαρμένην καὶ τὸ εἰμαρμένης ὄνομα, καὶ μὴ ἐντεῦθεν ἔποιτο ταῖς ἀνθρωπίναις ἐνεργείαις 40

8 τὸν νοῦν — λέγων U^x in marg. B V M Z in textu | 4/5 τὴν ὀργάνοις — λέγων U^x in marg. B V M Z in textu | 7 κυκλήσεως sec. Parthey κλήσεως U B V | 18 γεννήσεως sec. Parthey γνώσεως U B V | 30 τοῖς U τῆς B V | 36 ὑμῖν sec. edit. ἡμῖν codd.